

"जलवायु अनुकूलित कृषकमैत्री प्रविधि, धान उत्पादनमा बृद्धि"

२० औं राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाई महोत्सव, २०८० का सन्दर्भमा जारी गरिएको प्रेस विज्ञप्ति

प्रेस विज्ञप्ति

धान हरेक नेपालीको सामाजिक आर्थिक तथा सांस्कृतिक जिवन सँग गाँसिएको छ । तसर्थ हाम्रो समाजको प्रत्येक सांस्कृतिक कार्यहरूमा धानकै प्रधानता रहेको पाइन्छ । जन्मदेखि मृत्यु सम्मका कर्ममा तथा वर्षभरी मनाइने विभिन्न चाडपर्वहरूमा समेत धानको प्रयोग अपरिहार्य हुने भएकोले धान हाम्रो खाद्यान्न मात्र नभएर संस्कृतिको धरोहर पनि हो । समुन्द्र सतहबाट तराईमा ६० मिटर देखि संसारको सबैभन्दा उच्च स्थान जुम्लाको छुमचौरमा ३,०५० मिटर उचाइसम्म धानको खेती गरिन्छ । मुलुकको कूल गार्हस्थ्य उत्पादनमा करीब २४.१ प्रतिशत कृषिको योगदान रहेकोमा कृषि क्षेत्रको गार्हस्थ्य उत्पादनमा धानको १५ प्रतिशत योगदान रहेको तथ्यले खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा धानको उल्लेखनीय महत्व दर्शाउँछ । राष्ट्रिय अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउनमा समेत धानले महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गरेको देखाउँदछ । धानको बहुआयामिक महत्व भएको हुँदा यसको उत्पादन तथा उत्पादकत्व बृद्धि तथा व्यवसायीकरणलाई प्रवर्द्धन गर्ने उद्देश्यका साथ आर्थिक वर्ष २०६१/६२ देखि असार १५ गतेलाई राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाई महोत्सव मनाउन थालिएको हो । यसै सन्दर्भमा देशको आवश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा विभिन्न नाराहरू तय गर्ने सिलसिलामा यस वर्ष धानमा जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्युनीकरण गर्ने कुरालाई मध्यनजर गरी राष्ट्रिय धान दिवसको नारा "जलवायु अनुकूलित कृषक मैत्री प्रविधि, धान उत्पादनमा बृद्धि" तय गरिएको छ ।

आ. ब २०७९/०८० मा १४ लाख ४७ हजार हेक्टर क्षेत्रफलमा धान खेती भई ५४ लाख ८६ हजार मेट्रिक टन धान उत्पादन भएको छ । अघिल्लो वर्षको तुलनामा धानको क्षेत्रफल ०.१९ प्रतिशतले घटेको भएतापनि उत्पादन भने ६.९ प्रतिशतले बृद्धि भएको छ । यसरी क्षेत्रफल घटे पनि धानको उत्पादन बढ्नुमा २०७९ मा उत्पादन अवधिभरि नै धान बृद्धि विकासको उपयुक्त समयमा वर्षा हुनु तथा रोग किराको प्रकोप सापेक्षिक मात्रामा कम हुनु प्रमुख कारण रहेको छ ।

विश्वब्यापी समस्याको रूपमा रहेको जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्युनिकरण गरी धानको उत्पादन दिगो र उच्च कायम राख्न सक्नु आजको ठुलो चुनौती रहेको छ । तसर्थ जलवायु अनुकूलित जात तथा जलवायु मैत्री सिंचाई प्रविधि मार्फत जलवायु अनुकूलित प्रविधि विकासमा थुप्रै प्रयासहरू शुरु गरिएको छ । धानको उत्पादनलाई दिगो र उच्च कायम राख्नको लागि हालसम्म नेपालमा तराईको लागि सूचित गरिएका खुल्ला सेचित १३ वटा जलवायु अनुकूलित जात सहित जम्मा १५१ वटा धानका जातहरू सिफारिस भैसकेका छन् । जलवायु अनुकूलित जात विकास अन्तर्गत सुख्खा तथा अर्धसिंचित अवस्था सहने ६ वटा र डुवान सहन गर्न सक्ने ७ वटा गरी १३ धानका जातहरू समेत विकास भई कृषकहरू माझ लोकप्रिय भएका छन् ।

यसै सन्दर्भमा जलवायु अनुकूलित कृषक मैत्री प्रविधि मार्फत धानको उत्पादन र उत्पादकत्व उच्च र दिगो कायम राख्न आत्मनिर्भरताको दिशामा अघि बढ्नको लागि कोशे दुङ्गा सावित हुन सक्ने देखिन्छ ।

जलवायुमैत्री कृषि प्रविधिले जलवायु परिवर्तनका प्रभावहरूसँग अनुकूलन गरी हरीतगृह ग्यासको उत्सर्जनलाई कम गर्ने, धान उत्पादनमा बृद्धि गर्ने तथा खाद्य सुरक्षालाई सुनिश्चित गर्दछ । जलवायु अनुकूलन भन्नाले बदलिदो वातावरणसँग मिल्दो हुने गरी प्रविधि विकास गर्ने भन्ने बुझिन्छ । खडेरी भएको क्षेत्रमा खडेरी सहन सक्ने धानका जातहरू जस्तै सुख्खा धान १, सुख्खा धान २, सुख्खा धान ३, सुख्खा धान ४, सुख्खा धान ५ र सुख्खा धान ६ विकास गरिएको छ । त्यसैगरी धेरै डुवान हुने ठाँउमा स्वर्णा सव १, साँवा मसुली सव

१, गङ्गा सागर १, गङ्गा सागर २, बहुगुणी १, बहुगुणी २ जस्ता जातहरू उन्मोचन गरिएको छ । छरुवा धान खेति प्रविधि, सौर्य उर्जामा आधारित सिंचाई प्रविधि तथा एकिकृत खाद्यतत्व व्यवस्थापन मार्फत हरित गृह ग्यासको उत्सर्जन कम गरी जलवायु परिवर्तन अनुकूलनको मार्गचित्रमा अगाडी बढ्ने प्रयास गरिएको छ । यस वर्ष “जलवायु अनुकूलित कृषक मैत्री प्रविधि, धान उत्पादनमा वृद्धि” मूल नाराका साथ विभिन्न सरोकारवालाहरूसँगको समन्वय तथा सहकार्यमा २० औँ राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाईँ महोत्सव, २०८० देशभर विभिन्न तह र स्थानमा मनाईदैछ । यसै अवसरमा उत्पादन र उत्पादकत्व दिगो तथा उच्च कायम गर्नका लागि धानबालीमा जलवायु अनुकूलित कृषकमैत्री प्रविधिको सम्बन्धमा अधिकतम् प्रचार प्रसार गरी यस राष्ट्रिय कार्यक्रमलाई सफल पारिदिनुहुन अनुरोध गर्दछु ।

डा. हरि बहादुर केसी
महानिर्देशक, कृषि विभाग
एवम् अध्यक्ष

२० औँ राष्ट्रिय धान दिवस तथा रोपाईँ महोत्सव, मूल आयोजक समिति, २०८०

१३ असार, २०८०